

crkvene povijesti i odgoja surađivao je u *Glasniku biskupija Bosanske i Srijemske* (1933., 1936.-40., 1944.). Svakako je njegov model katehizacije u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji osobito vrijedan dar Crkvi u Hrvata u teškim godinama za vrijeme vladavine komunističke Jugoslavije.

Istraživanje stanja vjeronauka u godinama poslije Drugoga svjetskog rata u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji ukazuje, dakle, na osobite teškoće u kojima se on odvijao do 1952. g. u školama i kasnije u crkvama. Teškoće su se tada očitovale i u drugim biskupijama, ali su još uvijek nepoznate hrvatskoj crkvenoj i kulturnoj javnosti. Zato Šotin mentor, prof. dr. sc. Josip Baloban, u Predgovoru njegove objavljene disertacije opravdano piše: »Ovaj doktorski rad ima, stoga, pionirsko, analogno i svehrvatsko značenje. Taj put i model istraživanja mogli bi slijediti i drugi istraživači, istražujući u drugim biskupijama u Hrvatskoj, te bi se time doprinijelo cjelokupnoj hrvatskoj historiografiji i pisanju objektivne povijesti hrvatske Crkve poslije Drugoga svjetskog rata.«

Pisac disertacije Stanislav Šota uložio je mnogo truda dok je prikupio potrebnu građu za drugi i treći dio rada. Dobro je da je mentor prihvatio i taj njegov trud. No, sadržajno on nije neophodan za naznačenu temu, već bi mogao poslužiti za novi rad, premda je to pitanje koje valja istraživati, jer otkriva stanje Crkve u Hrvata neposredno poslije Drugoga svjetskog rata, ali opterećuje neke druge hrvatske biskupije daleko više nego Đakovačku i Srijemsku biskupiju.

Svakako valja napomenuti da je iz šestoga dijela rada razvidno kako je vrlo uputno posvetiti osobitu istraživačku pozornost katehetskom djelovanju biskupa Stjepana Bäuerleina. Ono svakako nadmašuje takvo djelovanje nekog drugog biskupa ili svećenika u to vrijeme u Crkvi među Hrvatima. K tomu je bogato takvim vlastitostima da se može nazvati autoktonim i nužno je na njega svratiti pozornost u povijesti hrvatske katehizacije i povijesti Crkve među Hrvatima u 20. st. Dok se to Bäuerleinovo djelovanje ne predstavi na pravi način, ne će biti jasnoga uvida u to važno poglavlje crkvene povijesti u nas.

Veronika Reljac

Peter L. Berger

*Dialog zwischen religiösen
Traditionen in einem
Zeitalter der Relativität*

– Mohr Siebeck, Tübingen, 2011.,
121 str.

Poznati američki sociolog Peter L. Berger 2010. godine dobio je »Lucas nagradu« koju dodjeljuje Sveučilište u Tubingenu. Pritom je održao predavanje pod naslovom »Dijalog među religijskim tradicijama u doba relativnosti«. Radi se o vrlo zanimljivomu predavanju koje baca svjetlo za razumijevanje modernoga doba te na ulogu dijaloga među religijama. Predavanje je objavljeno na njemačkom i engleskom jeziku, uz kratak opis »Lucas nagrade« te života i djela Petera L. Bergera iz pera Friedricha Schweitzera.

Berger zastupa danas već opće prihvaćenu tezu da je današnje vrijeme, s obzirom na pitanje religije, vrijeme relativnosti, a ne sekularizacije. Naime, teza o sekularizaciji polazila je od tvrdnje da će razvojem moderniteta religija malo pomalo nestajati te u konačnici u potpunosti iščeznuti iz svijesti današnjega čovjeka i društva. No, pokazalo se upravo suprotno. Religija ne samo da nije nestala, nego se s pravom može govoriti o pravom preporodu religije. Stoga Berger zaključuje da je teza o sekularizaciji neodrživa. Danas su religije prije svega pogođene relativnošću (pluralnošću), a ne toliko sekularizacijom (str. 13.-18.). Berger je mišljenja da relativnost izriče činjenicu da danas ne postoji gotovo nijedno religijsko područje na svijetu koje ne bi bilo u dodiru s drugom religijom. To znači da nijedna religija danas nije sama po sebi razumljiva i tradicionalno prihvaćena. Od članova određene religijske tradicije, naspram najrazličitijih religijskih ponuda, očekuje se sada **osobna odluka** da pripadaju toj istoj tradiciji (str. 19.). Naš pisac upravo tu činjenicu »osobne odluke« drži pozitivnom u vremenu relativnosti. Moderni vjernik teško još može biti vjernik bez »osobne odluke«. U tom smislu Berger je mišljenja da vjernici ne trebaju živjeti bojažljivo i nesigurno u doba sveopće relativnosti. Ni katolici ne trebaju krizu Crkve pripisivati tobožnjoj protestantizaciji (neopravdana optužba protestantizma od određenih katolika, str. 73.-75.), nego jednostavno duhu relativnosti koji danas prožima sve pore osobnoga i društvenoga života. Naprotiv, svi su vjernici danas pozvani da bez straha

i malodušnosti osobnije i odlučnije pripadaju određenoj religijskoj tradiciji.

No, takvom poimanju religije, kao osobne odluke, protive se danas dva stava: fundamentalizam i relativizam. I fundamentalizam i relativizam zapravo žele povratak u predmodernu doba, povratak u religiju, društvo i osobni život bez osobne odluke (str. 43.-45.). Fundamentalizam to kani postići tako što cijelomu društvu želi nametnuti određenu religiju, ili u nešto blažem obliku, barem pripadniku određene religijske zajednice (mentalitet sekti). U oba slučaja od vjernika se ne očekuje osobna odluka, nego besprijeekorno prihvaćanje religijskoga autoriteta. Tu nam Berger nije ništa nova rekao. Ali zato je zanimljivo njegovo mišljenje da i relativizam, odnosno da su relativisti u svojoj srži također protiv moderniteta. Relativizam nije ništa drugo doli pokušaj da se život živi opet bez »osobne odluke«, prema onoj »sve je relativno pa se ni za što ne treba odlučiti«. Osim toga, relativizam se, tvrdi naš pisac, protivi i razumnoj djelatnosti koja u sebi uključuje »bilo mogućnost istine kao i opravdanost sumnje«. Usto, relativizam je također i protiv moralnoga konsenzusa, bez kojega nijedno društvo ne može opstati. Jednom riječju, relativisti su zapravo za našega autora djeca prošlih vremena, nmoderni i antimoderni u pravom smislu riječi. Radi se o vrlo poticajnom promišljanju koje možemo samo pozdraviti.

Nakon što je skicirao današnje stanje religija, Berger se osvrće na pitanje dijaloga među religijama. Postoje tri vr-

ste dijaloga: misionarski (privesti druge vjernike vlastitoj tradiciji), intelektualni (razumjeti drugu religiju), empatički (pozitivno vrjednovanje drugih religija), politički (dijalog među religijama kao doprinos političkom i društvenom boljitku). Berger dodaje i peti vid međureligijskoga dijaloga koji naziva »dijaloškom zauzetošću«. On ima za svrhu »proširenje vlastitoga poimanja istine« (str. 47.). Taj peti vid međureligijskoga dijaloga naš autor sažima u nekoliko točaka (str. 55.-77.). 1. Spremnost na promjenu vlastitih stajališta koji svaki dijalog s drugim religijama sa sobom nosi. To ne znači da će se pripadnici određene religije preobratiti na drugu religiju. Ali do određenih promjena svakako će doći, primjerice da se vlastito poimanje istine nadopuni ili čak promijeni. 2. Razlikovanje između bitnoga i nebitnoga u religijama. Usredotočenje na ono bitno u svakoj religiji omogućuje lakši dijalog te lakše prihvaćanje i razumijevanje onoga nebitnog. 3. Naglasak na slobodno, dragovoljno pripadanje određenoj religiji. Nijedna religija ne smije sebe nametati nasiljem i prisilom. 4. Prihvaćanje moderne historijske znanosti koja kritički preispituje sve religijske tradicije. Ona time omogućuje razlikovanje bitnoga od sporednoga. 5. Dijalog treba omogućiti da pripadnika druge religijske tradicije ne doživljavamo kao stranca i kao prijatelju, nego kao jednoga od nas.

To je pet temeljnih Bergerovih teza o današnjemu međureligijskom dijalogu. Zanimljivo je da pritom dodaje i danas, prema mojemu mišljenju, vrlo važnu 6. tezu: dijalog uključuje ne samo spremnost da se složimo s dru-

gom religijom, da je potvrđujemo, nego i spremnost da kažemo odlučno »ne« i neslaganje s drugom religijom (str. 79.). Berger to vrlo lijepo pojašnjava vlastitim iskustvom. Naime, boraveći u Indiji, u Kalkuti, susreo je slučajno sprovednu povorku koja je molila jednu staru hinduističku molitvu, prema kojoj će čovjek biti definitivno biti oslobođen tijela i nestati poput rijeke u velikom oceanu božanstva. Razmišljajući o toj molitvi, Bergeru padaju na pamet misli poslanice Hebrejima o Kristovoj žrtvi za čovjeka, kojom se čovjek ne gubi u božanskom oceanu, nego dušom i tijelom biva sjedinjen s Bogom. Tim promišljanjem i zaključuje svoje izlaganje: »Unatoč velikomu poštovanju prema religijskim tradicijama, Indije izrekao sam abrahamovski *ne* Benaresu« (str. 83.). Možemo samo pozdraviti ovu zadnju tezu američkoga sociologa, jer se bez nje ne može događati istinski dijalog među religijama. Tada se on pretvara u površno, salonsko druženje bez tražnje za istinom, ili u »dijalog s figom u džepu«, gdje svatko glumi dijalog, a zapravo ustraje u svojim stavovima.

Ivica Raguž

Marko Tomić – Karlo Višaticki
(ur.)

Riječ Božja u riječi hrvatskoj

– Biblioteka Diacovensia - Studije
22, Katolički bogoslovni fakultet u
Đakovu, Đakovo, 2011., 296 str.

Novi prijevodi Biblije tijekom hrvatske povijesti u pravilu su uvijek bili važni nacionalni, kulturni i vjerski događa-